

bydliž žij – 333 *vomýlen* zmýlen – 335: ve všem se ho dovolávat – 341 *skúp* skoupý, lakomý – 342 *ač* jestliže – 344: neschovávej ho skoupě pro sebe – 346 *ohyzda* mrzkost, nečest, hanba – 347 *nedaři* nedává dary – 348: tím, že uchovává majetek (je lakomý), zmaří – 341-354 verše, varující proti lakomství, pravděpodobně narážejí na spor Václava IV. s rodem Smilovým o Pardubice a Starou – 356 *vystriehaj se* zachovávej – 359 *prijieti* přijmouti – 369 *požil* užil – 377 *nad jinéť úfám* nad jiné doufám v tebe, důvěřuji ti – 379 *žádný* žádoucí, milý – 384 *sprostnie* prostá – 385 *nezději meškánie* nic nezanedbám – 386 *kázanie* rozkaz – 390 *svého lidu mieti píli* starat se, pečovat o svůj lid – 395 *přichvátiš se* chytíš, chopíš se – 402 *radost sebe* radost ze sebe – 405-406 *zbudú pekla* zbaví se pekla – 408 *bez hluku* bez družiny, zástupu – 411: protože jsi byl příčinou jejich zatracení – 417 *aby* abys – 420 *za ranie* časně ráno – 421 *buď toho píle* starej se o to (*píle* partic. k *píli*) – 427 *trudil* namáhal – 439 *vežde* všude – 442 *ktož v radu slušie* kdož patří do rady – 445 *nejednaké* všeliké – 448 *mladě* mladicky, nerozvázně – 450 *ač* jestli; *zbyti* zbavit se – 456 *věřú* věrností – 459 *vieru lomí* věrnost láme – 462 *nesklidnú nevěřú* nepokojnou, nespořádanou nevěrností – 467 *právě* spravedlivě – 469 *zlost kutie* zlé skutky dělají – 470 *zamútie* zarmoutí – 474: u tebe, králi, si všeho všímají – 486 *úzké rady* blízké rádce – 487 *nevnad* nelákej – 488 *v chlapiech* v sedlácích – 492 *poznáni* známi (ctností) – 493 *vzchovalí* vychovaní – 495 *z pravé viery* z opravdové věrnosti – 502 *po své vnaďe* po svém způsobu, obyčejí – 503 *siesti* posaditi se – 505 *broji se* hemží se, rojí se – 507 *sadú* usednou – 509 *příleži* náleží – 518 *léní* lenivý – 519 *preslyše* vyslechla – 523 *byť* aby ti – 532 *ztáhá* vztahuje (k přísaze)

540 *podobno* vhodné – 541 *neodvláčil se* nevyhýbal se, nezdráhal se – 553 *by neztáhal* abys nevztahoval – 558 *sáhaj přes mezi* vyboč z mírného jednání – 559 *tvým tvým* poddaným – 565 *poddadie* poddají – 570 *bydlo* způsob života – 571 *svój meč* svou moc; *spoře* vydatně – 588 *zděj* udělej, prosaď

598 *třieda řada* – 610: každý se bude před tebou styděti – 614 *káže* přikazuje – 616 *a o to stój* o to se snaž – 617 *vně* navenek – 618 *jakž* tak, jako – 622 *mrcha* mrtvola

624 *podobně* vhodně, pěkně – 626 *aby* abys – 627 *cele* pravdivě – 630 *szuova až sezeš* – 635 *táhnúc pod svými klejnoty* t. j. heraldickými (erbovními) odznaky – 636 *roty* družiny, skupiny – 637 *na tom potkání* při té srážce, utkání – 638 *letění* spadnutí – 640 *nebuď rozpačen* nerozpakuj se – 643 *reta, reta* (citosl.) pomoc (z něm. *rette!*) – 645 *opáčivše* obrátivše – 649 *napasú* nasytí – 651: o to nechť tvé srdce usiluje – 656 *kolí zápasí* (srov. *klání*) – 658 *na vazače* na pacholky, kteří pomáhají při sedláni koní – 659 *v rúče* rychle – 660 *sáhá kopie bez kotúče* chápe se kopí bez kuličky na konci (jakého se užívalo při turnaji), tedy ostrého – 664 *sběř* shromáždění – 665 *okojil se* radoval se, těšil se

667 *po svéj váze* podle svého přirození – 676 *nerovněť* nesrovnatelně

RADA OTCE SYNOVI

Báseň podává řetěz rad, které udílí stárnoucí rytíř svému synovi. Celá skladba je podána jako řeč jediné osoby, přesto však je zabarvena dialogicky, neboť otec stále zdůrazňuje oslovováním přítomnost synovu. Po stránce ideové je báseň obdobou Aristotelových rad v Alexandreidě (v. zde na str. 116n), rady jsou však rozvedeny do šířky i do hloubky. Obsahem i formou se připíná k Smilově Nové radě a bývá obyčejně Smilovi připisována.

Múdrý, ctný otec, pořádný,
svému synu byl tak radný,
jakž ho v radě neomýlil,
ač by se sám byl pochýlil

- 5 ke čsti u poslušnej vieře;
dosti rady v takéj mieře
bylo ot věrného otce
ke všelikakéj pótce.
Svůj mu ctný úmysl pověděl
10 a řka: „Synu, by ty to věděl,
kterak s tímto světem buda,
ačť mě se přebyti udá,
k němuž ty to máš čáky více,
na mé i na tvé léta zřiece.
- 15 Jáz sem skrze božie dary
člověk již velmě starý,
žeť práce již nésti nemohu;
jázt z toho mocnému bohu
děkuji dlúze, ne krátce,
20 i jeho milěj, svatěj matce,
žeť sem se tak krásně zstaral,
jakž mne nikte neukáral
ke cti za nejmenší vlas.
Synu, dajť bóh dobrý čas
25 zvésti život na též stopě!
Ját tobě meč dnes i kopie
vzdaji u věrněj vieře,
zda bych na tobě rytieře
dočecal z mého plemene,
30 ot tak dobréj matky jmene,
jižsto měl ve čsti bohatě;
v tom ijeden přírok na tě
nesáhá v tvých mladých letech;
jedno sám cti buď nevetech!
35 Měj ty vše plné žádání,
by to věrné požehnání
na tě z mého srdce prošlo,
jenž ot otce míle vyšlo,
v starěj vieře to obnovi,
40 jenž Jakob otjal Ezavovi.

Toť má prvnie rada, synu:
měj boha v každú hodinu
v srdci ustavičnú mocí,
pokorně ve dne i v noci;

45 jeho milú matku pomni,
jeho svatých múk se domni,
byť ti před očima byly,
pomni na to, synu milý.
Jeho rány k srdci blíže,
50 znamení svatého kříže
daj srdci přijíti zdravě,
jakž by vždy viděl právě
jeho svaté umučenie:
ačť ho tu tělestně nenie,
55 v duši tě vždy s tebú cele,
v to věř mocně, věrně, směle.
Nezapomínaj při síle
hodin svých u boze míle,
by byl toho daru hlúpý,
60 almužny své nebuď skúpý.
Pro buoh i pro jeho svaté
dojdeš tady čsti bohaté.
Anjelu svému, čstí zdravě,
pokloň se každý den právě,
65 jenžto dal ku pravdě tobě.
Svatých ku pomoci sobě
chovaj na všelikých skutcích,
tak nebudeš v častých smutcích.
Měj na srdci to súkromie,
70 by tě tvé čisté svědomie
vedlo ot hřícha tak bedlně,
jakž by neshřešil smrtedlně;
neb hřích mysl, život krátí,
novú hanbú se obrátí.
75 Starý, dávný hřích při věku
často na mnohém člověku
vší dobrěj mysli vrah jest;
ktož koli má k bohu čest,
ten je hříchem jako svázán.
80 Protož, synu, buď tím kázán,
tak jakž jest má viera k tobě:
nedrž hřícha rád na sobě,
zbuď ho, jakž najspieše móžeš,
k věčnéj radosti pomóžeš
85 sobě tím i svému ščedí,
čistú, spravedlivú zpovědí,

- věrným utrpením za to;
 měj skrúšenú pamět na to,
 budeš ve všech činech platen,
 90 číl, zdráv, vesel i udaten,
 u pobití, u všeliké spoře,
 na zemi i prostřed moře;
 synu, tak všiej čsti dosiehneš.
 Když se k světu tak i tiehneš,
 95 tehdy to chci říci jístě:
 přijma ctné manželstvo čistě,
 přebývaj v něm bez omyla,
 jakž by tvá duše viac byla
 skrze to věčnej radosti;
 100 jinak nejměj svéj mladosti.
 Pakli tě kdy myslí jinú
 v jinaký zákon přivínú
 z tvé žádosti, z tvého chtění:
 jak jej kolvěk procenie,
 105 tak jej drž v tej kúpi právě,
 jakž by duši získal zdravě.
 Mše svatá buď tobě milá,
 by tvá plná moc i síla
 k tomu přístúpila smierně,
 110 když kněz dóstojně i věrně
 s ďáblem bojije, mši slúžij;
 ať tvé srdce po tom túžij,
 jakž by na každý den chtělo
 viděti vždy božie tělo.
 115 S tím drže, všeho dobudeš,
 čsti, zbožie, i šťasten budeš,
 svým nepřátelóm sílen,
 budeš-li toho s věrú pílen.“

2 radný udělující radu – 3: že mu nedal mylnou radu – 4 *ač by se pochýlil* leda že by se naklonil – 8 *půtka* životní příhoda, zvl. nepříjemná (srov. *půtka*) – 10 *by věděl* abys věděl – 12: jestli se ti podaří mne přežítí – 13 *k němuž ty* k čemuž ty; *čáka* naděje – 14 *zřiece* zříme-li

16 *velmě* velmi – 21 *zstaral se* zestárnul – 22 *jakž že*; *nikte* nikdo; *neukáral* neučinil výtky – 25: vésti život stejnou cestou, prožítí život stejným způsobem – 27 *vzdaji* odevzdám – 31 *jižsto měl* již jsi měl, kterou jsi měl – 32 *přítok* pohana – 34 *jedno* jenom; *buď nevetech* (*nevetchý*) nebuď chabý, slabý – 40 *jenž* to, co; (narážka na Jakuba, který připravil Ezaua o právo prvorozeného; Gen. 27)

43 *ustavičnú mocí* stálou silou (úsilím) – 46 *domni se* uvaž, rozvaž – 55 *cele* úplně, skutečně – 59 (*nezapominaj*) *by byl* abys byl, býti – 63 *čstí se* ctí, uctivě – 65 *jenžto* tomu, kterého – 69 *súkromie sám* pro sebe – 71 *bedlně* bedlivě – 75 *při věku* ve stáří – 77 *vrah* nepřítel – 83

zbuď ho zbav se ho – 85 ščedie potomstvo – 91 u pobiti v boji; u spoře ve sporu, v rozepři – 98 jakž tak, aby – 100 nejměj svéj mladosti neproživej své mládí – 104 procenie ocení – 106 jakž by (tak) abys – 109 smierně vhodně, přiměřeně

Poznámky ediční

Kato

Dochováno v šesti rkpech: 1) Universitní I (U_1) NUK XVII F 50, fol. 1a-18b z roku 1409, neúplný; 2) Universitní II (U_2) NUK VIII B 11, fol. 20b-24b a 200b-204a; 3) Svatovítský (Sv) Kap. Praž. D 84, fol. 58a-82b; 4) Musejní I z býv. knihovny Neuberkovy (N_1) V H 40, fol. 2a-91a; 5) Musejní II z býv. knihovny Neuberkovy (N_2) II C, 10 fol. 225b-233b; 6) bývalého Zem. archivu v Brně č. 232, fol. 18b-26a.

Naše ukázka z rkpu U_1 (fol. 5b-9b). Chybějící verše (95-136, v rkpe vytržen list) podle Sv (fol. 68b-71b, Pat str. 230-234). Podle rkpu Sv s variantami z ostatních rkpů vydal A. Patera, Svatovítský rukopis, Památky IX, Praha 1886. Podle rkpu U_1 dosud samostatně vytištěna nebyla. Literatura u Jakubce, Dějiny I, str. 149. – V textových poznámkách uvádíme textové úpravy a opravy rkpu a z ostatních rkpů jen nejdůležitější varianty, které mají věcný význam. Neotiskujeme lat. text, který je v rkpech, ale ponechali jsme lat. tituly podle rkpů. – Jotace zachována a upravována všude kromě po *j* v krátkých slabikách. Stav změny *ó* v *uo* a přehl. *u* v *i* ponechán podle rkpu.

10 v tajnosti U_1, U_2] w uftawnoſty Sv ; w tainicy N_1, N_2 – 27 Třetí U_2] Trzetie tit U_1 , Trzety Sv – 40 zvláščie Sv] zwlaſſzcze U_1 – 48 učiniti U_1, U_2, N_1, N_2] wcyty Sv – 66 nebe které Sv] nebo který U_1 – 75-76 *ve Sv přehozeny* – 81 hněvu] hnyew U_1, Sv – 86 jmene Sv] gmye U_1, U_2 – 101 by to] *chybí ve Sv, opraveno podle U_2, N_1 , by kto N_2 – 104 jej]* fye Sv , gey U_2 , gei N_1 – 110 velikost] welykoſty Sv , welikoſt U_2, N_1, N_2 – 124 toho] Gyehoz Sv , Tohot U_2, N_2 , Toho N_1 – 136 kdež] kedz Sv , Kdez U_2, N_1 , Kdezt N_2 – 141-142: Dlíhoť v radosti ten blůdí, kohoť rychtář křivě súdí Sv – 143 mieti Sv] weſty myety U_1 – 145 toho rozžěleti U_1, N_1] toho rozzylyty Sv , fye nan hnyewaty N_2 – 158 zmrhati U_1, Sv] zmrhawaty U_2 – 170 smilstvo U_1, U_2] Tot Sv – 171 velmi U_1] tyem U_2 , tyemy Sv ; kojí U_1, U_2, N_1, N_2] krogye Sv – 172 ztratí jmě Sv] ztraty mye U_1 – 190 známotu U_1, U_2] tu rotu Sv , tu notu N_1 , tu pſotu N_2 – 191 ščěstie Sv] czczeſtye U_1 – 197 člověku každému Sv] každému člověku U_1 (*pro rým*) – 219 neščěstie po ščěstí Sv] nefczieſtie ponefczieſty U_1 , nefczieſtye po ſczyeſtye U_2, N_1, N_2

Alan

Dochováno v rkpe Svatovítském (Sv), Kap. Praž. D 84, vydaném A. Paterou, Svatovítský rukopis, Památky IX, Praha 1886 (Pat). Literaturu uvádí Jakubec, Dějiny I, str. 150. Cenné příspěvky textově kritické podal Vojt. Kebrle, Příspěvky ke kritice a výkladu textů stč., LF 21, 1894, 198-202 (Keb). Naše ukázka v. 1-257 = Sv fol. 9a-12a, Pat v. 619-875 (str. 23-33) otištěna přesně podle rkpu s opravami Paterovými.

Jotace zachována a upravována všude kromě po *j* v krátkých slabikách. Stav změny *ó* v *uo* a *u* v *i* ponechán podle rkpu.

1 dvanást větruow Pat] dwanaſt dny wyetruow Sv – 9 Circius $Ryš$] Cyrcinus Sv , Pat – 18 obrazie Pat] obrzazye Sv – 20, 21 sě Pat] fy Sv – 30 zbujuje Pat] zbluczuge Sv – 35 obvlažuje $Ryš$] oflawuge Sv, Pat – 39 zvracuje Pat] zwrazuge Sv – 72 obláštnost] oblaſnoſt Sv, Pat – 75 zvědě] zwyedyew Sv, Pat – 77 neotpočívá] neotpoczyna Sv, Pat – 82 o Pat] i Sv – 104 patnádcete Sv] patnádcete Pat – 105 v těch letech Pat] w tych leth Sv – 107 před Pat] przyd Sv – 115 právě Sv] pravé Pat – 117 přemnoho Pat] przyemneho Sv – 127 nejmá Pat] nyema Sv – 146 na novo $Ryš$] ne nowu Sv, Pat – 199 sviece Keb] [trzyeczye Sv, Pat – 220 znamení Pat] zameny Sv – 225-226 znamenie má $Ryš$]